

מהו המלכש"ד אשר אנשי הש. ב. רוצים שיהיה השופט הכל-יכול על מהימנות מכוונה של אמת

במחצית השנייה של חודש יוני 1954 פרסם דו"ח השבועון הרציני האמריקאי ריפורטר ידיעה, שהיתה עלולה לעניין את תושבי ישראל. אולם בישראל אין הריפורטר נסוץ כמו עתונים אמריקאים אחרים, והציבור הישראלי לא שם לב לעובדה שהתפרסמה באותו גיליון: בסוכנות רדיו שבצ'יקאגו, מתאמנים עתה שני רופאים ישראליים במכוונת-אמת. הם נשלחו לשם מטעם ממשלתם, שתהיה כנראה הממשלה השנייה בעולם שתשתמש במכוונת-אמת... מלים אלה נדפסו בתוך מאמר גדול, שני בסידרה, שעסק בבקעת מכוונת-האמת בארצות-הברית. הכתב שעסק בסידרה, דיחיס מקדונלד, לא ידע בשעה בה תקתק על מכוונת-הכתיבה שלו את הידיעה התמימה, כי הוא מגלה בכך סוד כמנסה של שלטונות הבטחון הישראליים. אילו היה אחד מקציניו הבכירים של המטה הארצי של משטרת ישראל מעלעל במקרה בריפורטר בחדר ההמתנה של רופאי-השיניים שלו, או באחד מבתי-המלון ברחוב הירקון בתל-אביב, היה מתיחס לידיעה בביטול מוחלט: "עוד סנסציה אמריקאית בלתי-יכונה על ישראל..."

היום, אחרי שלוש וחצי שנים, קשה כבר לגלות אם שני חוקרי שירות הבטחון, שנשלחו בפקודת הממונה על קש. ב. לקורס מכוונת-האמת שבצ'יקאגו, יצאו באמת לארצות-הברית במטרה של רופאים. אולם למעלה מכל ספק שאחד משני ה"רופאים" לא חלם אפילו להיות רופא בחייו. היה זה קצין הש.ב. כיום החוקר הראשי של מנגנון החושך וקצין משטרת ישראל ס.מ.מ. צבי אהרוני.

בפעם הראשונה, שמעו קציני החקירות של משטרת ישראל על קיומה של מכוונת-אמת בתחומי מדינת ישראל, בשעת חקירת הפצצה בשגרירות הסובייטית. חוקרי הש.ב. שנטלו לדמם את החקירה אחרי שסילקו ממנה את קציני המשטרה, הציעו לנאשמי המחתרת שנחקרו להיבדק במכוונת-אמת.

אחרי ארבע שנים הוציאו חוקרי הש.ב. את מכוונת-האמת מבית גנזיהם. אחרי שניסו ללא הצלחה לבדוק את יוסף מנקס ויעקוב חירותי במכוונה זו, רצה אהרוני לבחון את מומחיותו על-יחסות כתב העונט הזה אליהו תבור. "יש לנו דרך לבדוק אם אינך משקר", אמר אהרוני לתבור, "גבדוק אותך במכוונת אמת."

חקירה בדרגה שלישית

תבור רחה את ההצעת. כהרבה נחקרים אחרים בעבר, בארצות-הברית ובישראל, ידע גם הוא את האמת על מכוונת-האמת.

כי בניגוד לזריקת האמת (העולם הזה 1006) המזורקת לנחקר על-ידי רופא מוסמך, הנשאר עד לדברי הנחקר מתוך תתיכרותו במשך כל הזמן שהוא נמצא תחת השפעת הזריקה, הרי מכוונת-האמת אינה אלא כחומר ביד החוקר, שהוא בדרך כלל אינו האיש האובייקטיבי בחקירה, כי אם הצד המעוניין בהוצאת ההודאה או העדות הרצויה לו, מפיו של הנחקר. זוהי טעות מוחלטת לקרוא למכוונה מכוונת-אמת. מי שמפעיל את המכוונה, הוא בעצמו מכוונת-האמת

ופרונה, אמר אדגר הובר, הממונה על הא.ב.י.א. האמריקאי.

עדות כזו, מפיו של האיש העומד בראש השירות החשאי האמריקאי, המעסיק בעצמו כמה מאות מכוונת-אמת כמדו לקותיו השונות, רק מחזקת את הדעה הכללית הנפוצה בציבור החוקרים ורופאי-הנפש, נגד המכוונה הנקראת בתר"ם גזם מילולי מאנגלית "מגלה-שקרים".

מכוונת-האמת היא שיטת חקירה של עינויים מן הדרגה השלישית, פוסק אלברט דויטש, כתב אמריקאי מפורסם שחקר במשך שנים רבות את זרכי פעולתם של המשטרה רשל.ה.ב.י.א. האמריקאיים. "... זהו הרבה יותר קל (מחקירת עניינים בדרגה שלישית)" אמר דויטש מקדונלד, שזכה בפרס פוליצר על חקירותיו וגילוייו בשטח זה.

"גוסטף לכך, זה אינו משאיר סימנים" הוסיף. התיכוח סביב מכוונת-האמת החל כבר ביום הראשון בו הודיע ממצאה הראשון, ציור לומברוס, בשנת 1895. על הצלחתו בהרכבת מכוונה המגלה אם אמת או שקר בפי הנחקר בעזרתה. עד היום לא נסתים היכוח זה. אך בשעה שמאות קציני חקירות, מומחים לגילוי פשעים, קציני-מודיעין ורופאי-נפש, ממשיכים להתחכך בחקירותיהם ובסטאטיסטיקה המקצועיים סביב בעיה זו, הרי לא נמצא אפילו שופט אחד בכל רחבי העולם שיסכים לקבל את מסקנותיה של

בין כל פרטי מפעלה-השמצה של צמרת משטרת ישראל והש.ב. נגד אלו תבור, ניסו להבליט במיוחד את הפענה כי אלו תבור סירב, כביכול, להיבדק במכוונת-אמת. תועמלני-השקר ניסו להביא זאת כראיה לכך כי קורבנם הושש מפני האמת, אשר תתגלה במכוונת-האמת. אין זו הפעם הראי שונה שהם מנסים להיאחז במלכש"ד המסד תורי, בעל הכינוי המצלצל והמשכנע, כדי לבלבל את דעת הקהל.

דרו"ח המיוחד הזה, המתכסם על המימד צאים המוסמכים ביותר של המדענים

מפונה כזו, כפי שהובאו בפניו על-ידי מפעילה, כעדות חוקית.

רק במשפטים אורחיים בבתי-משפט מן הרמה הגמוכה (כמו בית-משפט השלום בישראל), הסכימו שופטים אמריקאים להשתמש במכוונת-אמת כהוכחה — אם שני הצדדים העומדים בדיון הסכימו לקבל על עצמם עדות זו ומסקנותיה. גם במקרים כאלה, מתנהלת החקירה במכוונה באחד מהמכוונות הפרטיים של מכוונת-אמת הנפוצים בארצות-הברית, בתנאי שאין לבעל המכוון שום אינטרס במהלך המשפט.

רצח וארוחת בוקר

בניגוד לשרדוק הולמס האגדתי מבריטניה, שהיה מריח כבר בקצה מקטרתו את החשודים בביצוע פשע כלשהו, חלמו וחולמים כל חוקרי הפלילים בעולם כולו על היום המאושר, בו יוכלו לבדוק את מסקנותיהם בעזרת מכוונה מדויקת, שלא תוכל לסעות לעולם.

כבר במחצית השנייה של המאה ה-19 ניסה חוקר כזה להוציא את חלומו לפועל. חוקר-פשעים אמריקאי בשם ציור לומברוס הרכיב מכשיר, שהיה דומה מאד למודרן לחקידם הנמצא בשימושו של כל חובש. הוא חגר את דורעותיהם של נחקריו, שאל אותם סידרה של שאלות, עליהן היו צריכים להשיב ב"כן" או "לא".

התוצאה הייתה פשוטה: בכל פעם שהתרגשותו של הנחקר גברה, היה מחוג המכוונה קופץ ועולה, ולומברוס היה זועק על נחקריו כי הם משקרים.

מאז 1895 שוכללו מכוונת-האמת, אולם העיקרון נשאר אותו עיקרון. הן במכוונות שהמציא קצין הבולשת הסובייטי לוריה בשנת 1920, והן בכל המכוונות שהמציאו הקצינים האמריקאיים, נשאר לחקידם אמצעי-הבדיקה החשוב ביותר. נוספו עליו מד הדופק, מד הזיעה, ותגובות מערכת העצבים בנוף הנחקר.

הנחקר נצמד למכוונה באמצעות כבלים המסתיימים בכעין תחבושות המקיפות את גופו באיזורים שונים. בחדר בו מתנהלת החקירה, נמצאים בדרך כלל, פרט למכוונה עצמה ועצמים חיוניים לחקירה, רק הנחקר והזקידו. שאר החוקרים מסתכלים בתגובות הנחקר מבעד לזכוכיות אטומות, בהן א שרית הראיה רק מצידן האחד.

סידרת השאלות היא פשוטה מאד. החוקר מכין לו שורה קצרה של שאלות מעורבות, חלק מהשאלות הן "ניטראל-יות": האם אכלת ארוחת בוקר? האם אתה נשוי? התגרשת פעם? יש לך ילדים? האם גמרת בית-ספר עממי? שאלות אחרות מכוונות ישר לנושא החקירה. במקרה רצח, למשל: האם היית במקום הרצח? האם היית שם בשעת הרצח? האם אתה לחצת על הדק האקדח? האם אתה רצחת את...?

נסיון אישי של כתב

הנחה ההגינות היא שעל השאלות הראשונות ישיב הנחקר בכנות. אין לו כל סיבה להסתיר אם אכל ארוחת בוקר או אם הוא נשוי. אולם, כשישאל אותו החוקר את השאלות הנוגעות לנושא החקירה, תתכנה שתי אפשרויות:

* למרות עובדה זו, לא ידוע על מכוונות כאלה הנמצאות בשימוש של המשטרה הסובייטית או המשטרה החשאית-בברית-המועצות.

אם תשובותיו של הנחקר הן תשובות-אמת, ירשום העסרון המורכב על מחוג המכוונה תרשים דומה לזה שרשם בעת שנשאלו השאלות הניטראליות. אם תהינה התשובות תשו"ב ותשקר, ירשום העסרון תרשים שונה לגמרי. כל זה נכון רק להלכה. לאמיתו של דבר, אין תגובות הנחקר פשוטות כלל ועיקר. לתגובותיו הטבעיות של הנחקר יש כמובן להוסיף את התרגשותו הטבעית-לאי-סחוח בעת החקירה, את יחסו אל החוקר, ואת מצבו הנפשי בשעת החקירה, לפניה ואחריה.

והחוקרים המקצועיים בארצות-הברית, מר כיח מה עמוק הכוזב בטענה זו. כי באמ" ריקה, כמו בישראל, ניסו הכוחות החשוכים להיאחז במכוונה זו לפילוף האמת, עד שחר ביחה העתונות החופשית שזה תמרון כוזב. כי האמת של מכוונת-האמת אינה אלא האמת של מפעיליה — והמפעיל קובע את התוצאות. "מגלה האמת אינה המכוונה, אלא האדם המפעיל אותה!" קבע הפרשן האמריקאי אלברט דויטש. והאדם המפעיל את המכוונה בישראל אינו אלא ס.מ.מ. צבי אהרוני, איש הש.ב.

הפחד של הנחקר להיתפס בפשע שלא עשה, מתוך שהוא פחד מן המכוונה עצמה ומן החוקר, הוא המניע העיקרי לכשלונה של מכוונת האמת, כותב דויטש מקדונלד בריפורטר.

כדי לשכנע את עצמו ואת חוקרי הא.ב.י.א. והמשטרה האמריקאית בייעילותה או באי-יעילותה של מכוונת האמת, ביקש מקדונלד לעבור מבחן במכוונת-אמת בעצמו. הוא נצמד אל המכוונה וענה לשאלות החוקר בזו אחר זו. "מכיון שפרנסתי בפרט, ועתידי בכלל, לא היו קשורים בחקירה זו, הרגשתי את עצמי חופשי לגמרי בשעת החקירה," מבטיח מקדונלד לקוראיו. "החוקר שאל אותי שבע שאלות. בין שאלה לשאלה עברו כשלושים שניות, כדי לתת למכשירי שהות מספקת לרשום את תגובותי."

ארבע מן השאלות שנשאל מקדונלד היו ניטראליות: "האם שמך הוא דויטש מקדונלד? האם אכלת היום ארוחת בוקר? האם אתה גר בניו-יורק? האם אתה לובש חליפה חומה?"

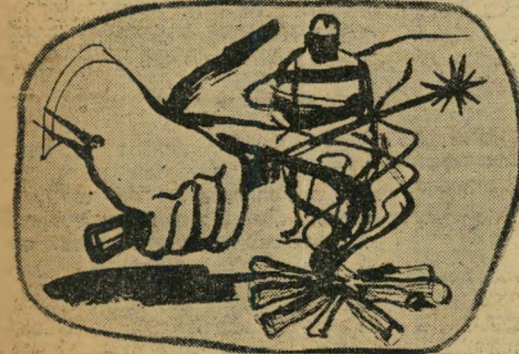
לכל השאלות האלה ענה מקדונלד בחיוב.

שלוש השאלות האחרות היו את נושא החקירה: "האם ביצעת אי-פעם גניבה? האם התיכית אי-פעם לארגון הנכלל היום ברשימה השחורה של התובע הכללי? האם נאסרת אי-פעם?"

על שלוש שאלות אלה ענה מקדונלד בשלילה. בתום החקירה הראה לו החוקר את תרשים המכוונה. למרות שמקדונלד כן השתייך בעבר לארגון שנכלל בעת החקירה ברשימה השחורה של התובע הכללי האמריקאי, ולמרות שישב פעם במאסר במשך יום אחד, לא הראה התרשים תגודות גדולות או הבדלים מרחיק-לכת בין השאלות עליהן ענה בחיוב ובכנות, לבין השאלות בהן שקר בתשובותיו.

השגריר נדרש להחקר

הזיכוח סביב מכוונת-האמת הגיע לשיאו בארצות-הברית בתקופת השיא של פעילות התעודה לחקירות

אנטי-אמריקאיות, מיסודו של הסינאטור הידוע לשימצה ג'ז מקארתי, שנפטר בשנה שעברה.

מקארתי היה הראשון שהכניס את מכוונת-האמת לשימוש המוני. הוא עשה זאת בטענה שמחצית פקדי משרד החוץ האמריקאי הם הומוסקסואלים, ושחלק גדול מפקדיו משרד